

УДК 331.5

Н.С. Красножон, здобувач

Кіровоградський національний технічний університет

Сегментний аналіз ринку праці Кіровоградського регіону

У статті проведено аналіз ринку праці Кіровоградської області за структурними ознаками сегментування та запропоновані можливі напрями його регулювання в контексті інноваційної перспективи розвитку регіону

регіональний ринок праці, сегментування, сегменти ринку, рівень зайнятості, рівень безробіття, економічна активність населення

Актуальність проблеми. Ринкова трансформація сучасної економіки будь-якої країни супроводжується організаційно-структурними, техніко-технологічними й іншими інноваційними перетвореннями, які обумовили певні структурні особливості інноваційного розвитку взаємопов'язаних між собою ринків, кожен з яких виконує специфічну, тільки йому притаманну функцію. В цьому контексті ринок праці займає позицію найбільш складного елементу ринкової економіки, що вимагає дослідження тому, що на ринку праці не тільки переплітаються інтереси працівника і роботодавця при визначенні ціни праці та умов його функціонування, а й відображаються практично всі соціально-економічні явища, що відбуваються в суспільстві.

Незважаючи на економічне похвалення, ринок праці України залишається деформованим, що проявляється у стійкому порушенні ринкових регуляторів зайнятості, високих рівнях прихованого безробіття, низькій продуктивності праці, малоефективній соціальній політиці держави тощо.

Прискорення темпів економічного зростання господарської діяльності, ускладнення зв'язків між суб'єктами господарювання активізують проблеми необхідності оптимізації основних параметрів ринку праці України та її регіонів, а саме перехід до якісного стану його важливих сегментів. Через це зростає потреба у науковому дослідженні територіальних особливостей сегментації ринку праці України, зокрема, в регіональному розрізі.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідження загальних проблем формування ринку праці були здійснені провідними українськими вченими, такими як С.І. Бандур, Д.П. Богиня, Е.М. Лібанова, А.М. Колот, В.В. Онікієнко, І.Л. Петрова, М.В. Семикіна та ін. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, недостатньо вивчені питання оцінки сегментів регіонального ринку праці.

Постановка проблеми. Метою статті є окремі аспекти оцінки стану сегментів ринку праці та окреслення можливих напрямів його регулювання в контексті інноваційної перспективи розвитку Кіровоградського регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливістю розвитку регіонального ринку праці на сучасному етапі є поглиблення його сегментації. Зазначимо, що сегментація ринку праці – процес розподілу робітників і робочих місць на стійкі замкнені сектори, зони, складові елементи яких мають специфічні характеристики, обумовлені технологічною, організаційною та соціально-економічною

неоднорідністю ринку праці. Це пов'язано з історичним утворенням територіальним розподілом праці, наявністю природних ресурсів, його галузевою спеціалізацією та різним рівнем економічного розвитку регіонів. Розглянемо більш детально ознаки сегментування на прикладі ринку праці Кіровоградщини.

Диференціація ринку праці за типом місцевості дозволяє виявити найбільші відмінності. Порівняння показників економічної активності населення України за місцем проживання за період, що досліджується, свідчить про різну швидкість та напрям їх діяльності (табл.1).

Таблиця 1 – Показники і сегменти ринку в Україні та Кіровоградській області

Показники	Сегменти ринку праці									
	Міське населення					Сільське населення				
	2005	2007	2008	2009	2010	2005	2007	2008	2009	2010
Кількість економічно активного населення, тис. осіб, Україна	15293,8	15347,9	15444,3	15141,6	15083,9	6987,0	6974,4	6953,1	6110,6	6967,7
Кіровоградська область	316,1	312,6	311,5	299,4	301,0	185,4	190,6	187,7	180,9	172,5
Рівень економічної активності, % Україна	61,3	61,6	62,4	61,8	62,1	64,1	65,1	65,6	67,1	67,5
Кіровоградська область	62,3	62,5	63	61,5	62,5	61,2	64,5	64,6	63,7	62,1
Кількість зайнятого населення, тис. осіб, Україна	14093,9	14309,7	14416,8	13684,8	13791,8	6586,1	6595,0	6555,5	6506,7	6474,2
Кіровоградська область	277,9	278,2	278,4	269,9	273,4	179,6	184,2	180,7	162,8	157,8
Рівень зайнятості, % Україна	56,5	57,4	58,2	55,8	56,8	60,5	61,5	61,8	62,2	62,7
Кіровоградська область	54,8	55,6	56,3	55,5	56,9	59,3	62,3	62,2	57,4	56,8
Кількість безробітного населення, тис. осіб, Україна	1199,9	1038,2	1027,5	1456,8	1292,1	400,9	379,4	397,6	502	493,5
Кіровоградська область	38,2	34,4	33,1	29,5	27,6	5,8	6,4	7,0	18,1	14,7
Рівень безробіття, % Україна	7,8	6,8	6,7	9,6	8,6	5,7	5,4	5,7	7,2	7,1
Кіровоградська область	12,1	11,0	10,6	9,9	9,2	3,1	3,4	3,7	10,0	8,5

Аналізуючи статистичні дані табл. 1 бачимо, що у міській місцевості в цілому по Україні протягом 2005-2010 років абсолютні та відносні показники економічної активності населення знижуються. Так, економічно активне населення у порівнянні з 2005 роком знизилося на 209,9 тис. осіб, проте рівень зайнятості зріс на 0,3%. Важливо відмітити по Україні значне зростання безробіття, найбільший її рівень спостерігався у міському населенні – 9,6% 2009 року [2; 3]. Позитивною тенденцією є практично стала кількість економічно активного населення у сільській місцевості, за винятком 2009 року. Зменшення економічної активності сільського населення 2009 року пояснюється наслідками світової фінансово-економічної кризи, яка торкалася різних галузей

економіки, що в свою чергу, призвело до поетапного скорочення працюючого населення.

Аналогічна ситуація спостерігається і в Кіровоградському регіоні. Якщо, рівень безробіття міського населення в регіоні порівнюючи з Україною значно вищий на протязі досліджуваного періоду 2005-2010 років, то у сільській місцевості ситуація з 2005 по 2008 роки мала краще становище, показник рівня безробіття у середньому склав 3,4%, тоді як по Україні – 5,6%. Але наслідки кризових ситуацій 2008 року не вплинули на покращення стану як в міських, так і сільських поселеннях на регіональному ринку праці [2; 3].

Оцінюючи показники безробіття сільської місцевості в регіональному розрізі, які є нижчими, пояснюємо тим, що продукція працюючих в селянських господарствах, частково реалізується на ринку, а самих працівників можна справедливо віднести до зайнятої категорії населення. Така форма зайнятості є досить поширеною на селі тому, що практично всі селянські домогосподарства володіють земельними ділянками, незважаючи на невеликий рівень її доходу.

Виходячи з вище викладеного та аналізу статистичних даних табл. 1, чітко бачимо, що зростання рівня безробіття більше проявляється у містах, ніж на селі. Проведення аграрної реформи керівними гілками влади суттєвих змін у функціонування ринку праці як на рівні регіону, так і державному, не внесли. Як наслідок маємо, значне відставання сільського ринку праці від інноваційних процесів, без яких неможливим є подолання межі бідності та відставання від світових стандартів в людському розвитку, зокрема.

Наступною ознакою сегментування ринку праці є вік, оскільки саме він визначає ступінь працездатності та економічної активності, відображаючи там самим розширення кола інтересів та способів життєдіяльності різних вікових груп (рис. 1).

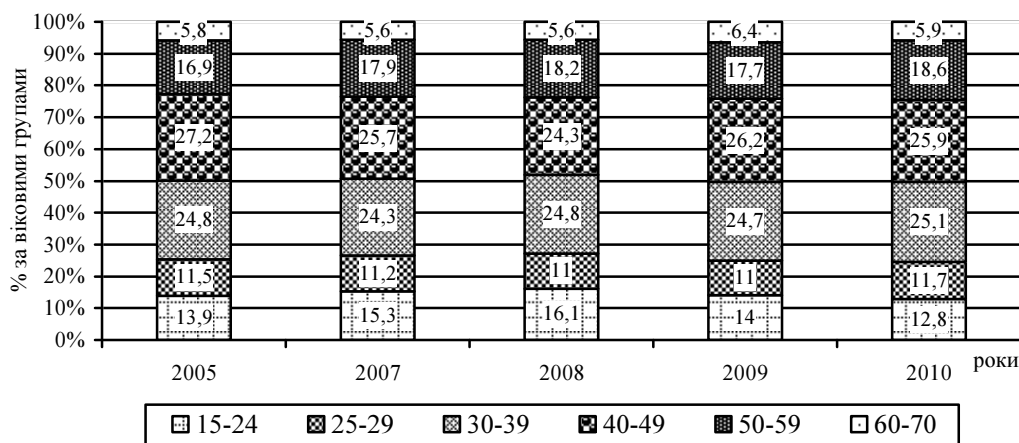

Рисунок 1 - Економічна активність населення Кіровоградського регіону за сегментами (віковими групами) у 2005-2010 рр. [2]

Як видно з рис. 1, основну пропозицію робочої сили на регіональному ринку праці формують вікові групи 40 – 49 років. Економічна активність в цьому віці є максимально можливим значенням і становить у середньому 26%, та незначно змінюється в часі. Другою групою економічної активності населення варто відзначити вікову категорію від 30 – 39 років – 21% у середньому за досліджуваний період 2005-2010 років, це пояснюється тим, що дана категорія населення має досвід роботи, пройшла процес становлення та активно залучено в економічну діяльність [2].

Традиційно найбільш вразливою групою на ринку праці є вікові категорії з 15 – 24 років, оскільки цей період життя пов'язаний з вибором професії та пошуком першого робочого місця.

Аналізуючи рівень зайнятості та безробіття населення за віковими групами та статтю (рис. 2 – 3), слід зазначити, що найбільший рівень зайнятості спостерігається у віці 35 - 39 років, як у жінок, так і чоловіків – 78%, 81,5% відповідно по категоріям. Дана тенденція пояснюється тим, що у чоловіків встановлено вищий пенсійний вік, а жінки, згідно законодавства, вважаються зайнятими, якщо вони знаходяться у відпустці по вагітності та доглядом за дитиною. Рівень безробіття жінок значно менший, ніж чоловіків, що свідчить про відсутність явної дискримінації у працевлаштуванні жінок та їх оптимістична поведінка щодо працевлаштування на ринку праці.

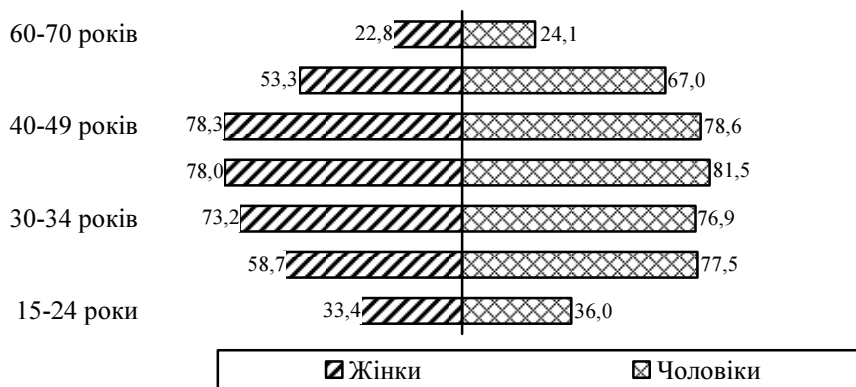

Рисунок 2 - Рівень зайнятості населення за віковими групами та статтю Кіровоградського регіону (у % до населення відповідної вікової групи за статтю) 2010 р. [4, с. 36]

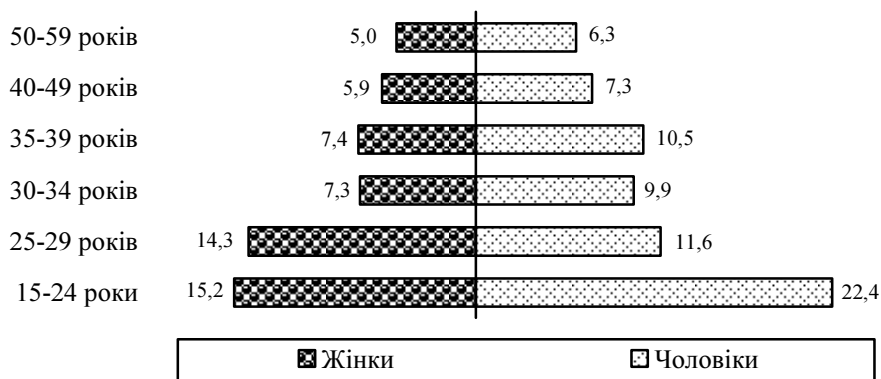

Рисунок 3 - Рівень безробіття населення за віковими групами та статтю Кіровоградського регіону (у % до економічно активного населення відповідної вікової групи за статтю) 2010 р. [4, с. 43]

Головні причини зростання безробіття у віковій категорії від 15 до 29 років полягають у наступному:

- у віці 15 – 24 роки навчання, оскільки в Україні обов'язкова повна загальна середня освіта та чисельність бажаючих отримати вищу освіту збільшується;
- у віці 24 – 29 років молодь не змогла працевлаштуватися після закінчення навчальних закладів.

Майже дві третини безробітної молоді Кіровоградської області в активний період свого життя знаходяться у пошуку свого першого робочого місця, при цьому орієнтуючись при виборі професії саме на її престиж, однак не враховуючи свої здібності та реальні потреби ринку праці у тих чи інших фахівцях тощо. Тому питання

регулювання зайнятості молоді повинно вирішуватися як на рівні держави, регіону, так і на рівні кожного підприємства.

Серед соціально-демографічних носіїв робочої сили на конкурентоспроможність ринку праці та зайнятості населення суттєво впливає рівень освіти. Як свідчить практика, у розвинених країнах обсяги попиту і пропозиції на освітянські послуги зростають – щороку на 10 – 15%. Фінансові вкладення в освіту в цих державах сягають понад 5 – 10% ФОН (в Україні цей показник складає 1 – 2%) і вважається найбільш ефективною формою вкладання інвестицій в людський капітал. За оцінками Світового банку, індекс економіки знань для України дорівнює – 5,55, в той час як для Швеції, США, Німеччини, Японії він перевищує 8,21 [1].

Підвищення освітнього рівня економічно-активного населення сприяє реалізації цілей та можливостей людини, забезпечує навколишню адаптацію особистості до вимог інноваційного простору та сприяє економічному розвитку на мікро та макро рівнях (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка населення Кіровоградського регіону у віці 15–70 років, зайнятого економічною діяльністю, за освітою, статтю та місцем проживання у 2010 р.

	Усе населення	Жінки	Чоловіки	Міські поселення	Сільська місцевість
Населення, зайняте економічною діяльністю, тис. осіб	431,2	216,4	214,8	273,4	157,8
у т.ч. мають освіту (у % до підсумку)					
повну вищу	23,1	26,4	19,8	31,0	9,5
базову вищу	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
неповну вищу	24,5	30,8	18,0	28,0	18,3
повну загальну середню	43,7	34,9	52,7	38,1	53,4
базову загальну середню	7,1	6,2	8,1	1,9	16,2
початкову загальну, не мають освіти	0,7	0,8	0,5	0,1	1,7

Як видно з табл. 2, контингент малокваліфікованої робочої сили залишається досить великим. Відповідно, у 2010 році в Кіровоградській області повну вищу освіту мали в міських поселеннях – 31%, а в сільських – 9,5%, освітній потенціал жінок помітно вищий, ніж у чоловіків. Серед жінок 26,4% мали повну вищу освіту та 31,7 – базову та неповну вищу. У чоловіків відповідно – 19,8% та 18,9%. Таким чином, жінки більш спрямовані на одержання вищої освіти, що забезпечує їм найкращі умови праці, проте освітній потенціал жінок цінується меншою мірою, ніж чоловіків.

Освітній рівень сільського населення на регіональному ринку праці нижче порівняно з міським. У міській місцевості 31,0% економічно активного населення мають професійну освіту, в той час як в сільській – 9,5%. Це зумовлено недоліками в організації шкільної освіти та відсутністю спеціальних навчальних закладів на селі, вищим рівнем старіння сільського населення, а також зосередженням зайнятості в сільському господарстві, яка не потребує переважно фізичної праці з мінімальними вимогами до кваліфікації [2].

Узагальнюючи сегментування Кіровоградського регіону за рівнем освіти, слід зазначити, що проблемними сегментами є професійна освіта в сільській місцевості та повна вища у чоловіків. Значна частина освітнього потенціалу є незатребуваною, що свідчить про відсутність зв'язку освіти з виробництвом. Відповідно, особи з повною вищою освітою мають найвищі рівні економічної активності та зайнятості. Базова та неповна вища освіта надають істотні переваги у працевлаштуванні. Низькі показники економічної активності, зайнятості та безробіття населення, яке не має спеціальної освіти, пояснюється віковим складом: серед них переважають підлітки й молодь, які ще тільки навчаються, та люди похилого віку, які свого часу не мали можливості отримати професійну освіту.

Висновки. Проведене нами дослідження сегментарного аналізу регіонального ринку праці показало, що найбільш уразливими сегментами є молодь, сільські жителі, люди похилого віку. Також встановлено, що кожен сегмент (економічно активні, зайняті та безробітні) мають свої істотні характеристики. Так, для молодіжного сегменту характерна висока мобільність, самозайнятість відбувається в основному завдяки активізації трудових відносин у неформальному секторі економіки, низька кваліфікація кадрів відповідно до сучасних інноваційних вимог на ринку праці тощо. Такий сегмент, як ринок праці людей пенсійного віку, характеризується зниженням трудової активності, невідповідністю та старінням професій відповідно до сучасних стандартів.

У зв'язку з цим, на нашу думку, необхідно за сучасних умов комплексне врахування особливостей регіонального ринку праці, що дозволить сформувати ефективний механізм функціонування усіх його сегментів.

Розробка та успішна реалізація концепції сегментованого ринку праці в контексті інноваційної перспективи розвитку Кіровоградського регіону вимагає наступного:

1. Об'єднати зусилля керівних гілок влади, роботодавців, громадських організацій з метою удосконалення дієвого механізму у створенні робочих місць, які повинні відповідати економічному та інноваційному розвитку економіки регіону.

2. Удосконалити інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку виробництва, саме у високотехнологічних сферах діяльності, що сприятиме розширенню місткості первинного ринку праці. Останні – фахівці, з високою мотивацією до праці, високим рівнем кваліфікації та здатністю підвищувати свою конкурентоспроможність відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку економіки.

3. Впровадити систему дієвих заходів запобігання безробіттю, шляхом реалізації в регіоні концепції продуктивної зайнятості, основними орієнтирами якої мають бути: умови для задоволення актуальних потреб населення у роботі та гідному заробітку, гнучкість та мобільність перепідготовки фахівців відповідно до потреб підприємств регіону, лояльні умови для розвитку підприємницької ініціативи тощо.

4. Забезпечити реальних захист соціально вразливим сегментам населення, шляхом створення належних умов для їхньої посильної участі в суспільному виробництві відповідно до їх бажань та можливостей.

Окреслене коло заходів спрямоване на розв'язання найбільш гострих суперечностей розвитку ринку праці, зокрема, його сегментів та містить основні важелі механізму його регулювання.

Список літератури

1. Васильчук Н.О. Сегментарний аналіз регіонального ринку праці / Н.О. Васильчук // Економіка та держава. – 2011. – № 11(11). – С. 99
2. Головне управління статистики у Кіровоградській області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kirstat.kr.ua/soc_econ_rynok_pracy.htm
3. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Статистичний збірник «Економічна активність населення Кіровоградської області у 2010 році» / Державний комітет статистики України; за ред. Л.Б. Дівель. – К.: «Поліграф-Сервіс», 2011. – 105 с.
5. Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2010 рік / Державний комітет статистики України; за ред. Л.Б. Дівель. – К.: «Поліграф-Сервіс», 2011. – 522 с.

Н. Красножон

Сегментный анализ рынка труда Кировоградского региона

В статье проведен анализ рынка труда Кировоградской области за структурными признаками сегментирования и предложены возможные направления его регулирования в контексте инновационной перспективы развития региона

N. Krasnojon

Segmental analyse of labor market in Kirovohrad region

The paper analyzes the labor market Kirovograd region segmentation and structural features suggested possible ways of its regulation in the context of innovation development prospects of the region

Одержано 02.03.12

УДК 330

Т.А. Немченко, асп.

Кіровоградський національний технічний університет

Поліпшення використання трудового потенціалу підприємств машинобудування

В статті досліджено теоретичні підходи до визначення поняття «трудоий потенціал», проаналізовано стан формування та використання трудового потенціалу машинобудівної галузі, визначено основні його проблемні питання та запропоновано шляхи їх вирішення.

трудоий потенціал підприємства, оцінка трудового потенціалу персоналу підприємства, поліпшення використання трудового потенціалу підприємства

В умовах інтеграції України до загальноєвропейських і світових структур та проникнення на вітчизняний ринок потужних іноземних транснаціональних корпорацій загострюються питання щодо формування вітчизняними підприємствами конкурентних переваг і, на цій основі, досягнення ними перемоги у конкурентній боротьбі. Ці питання є актуальними і для підприємств, що виробляють машинобудівну продукцію. За останній час продукція вітчизняного машинобудування значно потіснена великими зарубіжними корпораціями як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Тому важливим на сьогоднішній день є раціональне управління та забезпечення розвитку потенціалу підприємств машинобудування. **Особливої актуальності, на нашу думку, набуває оптимальне формування такого елемента потенціалу підприємства, як трудоий потенціал.**

Проблеми розвитку трудового потенціалу постійно знаходяться в полі зору як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Суттєві надбання в дослідженні цих проблем мають вітчизняні вчені, такі як М. Акулов, Б. Бачевський, Д. Богиня, І. Бондар, О. Грішнова, В.Гриньова, О. Ілляш, М. Долішній, П. Саблук, В. Тригобчук,